
ТАРАС
ШЕВЧЕНКО

100
ПОЕЗІЙ

У БОГА
ЗА ДВЕРМИ
ЛЕЖАЛА
СОКИРА...

Харків
«ФОЛІО»
2024

[Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

ОСТАННІ 100 віршів Тараса Шевченка

І бачить Бога на землі...

Тарас Шевченко

Ім'я Тараса Шевченка відоме кожному українцю. З раннього дитинства ми декламуємо Тарасові поезії, а за шкільною партою традиційно вивчаємо твори з «Кобзаря». Інколи їх буває надміру багато, і починає навіть здаватися, що Шевченко застарів, його твори з давно минулого світу, а сьогоднішній день має цілком інші виклики та зацікавлення.

Можливо, й так.

Проте, коли до нас прийшла біда і звичний світ опалило війною, саме з образом Шевченка у серці десятки тисяч українців йшли боронити свою свободу. І виявилось, що Шевченко і сучасний, і актуальний, і необхідний.

Але, попри той факт, що в сучасному культурно-мілітарному світі його творчість набирає надзвичайної популярності, а полум'яні поеми з рукописної збірки «Три літа», на жаль, і досі не втратили своєї актуальності, чи можемо ми сказати, що прочитали Шевченка? Що зрозуміли його прагнення? Розкрили секрет його кількасотлітньої популярності? Збагнули його як поета і як людину?

Запитання, може, й риторичні, але суть передають точно.

Чомусь тривалий час в Україні поезія Тараса Шевченка асоціювалася майже винятково з образом і словом «Кобзар». Так звала-

ся його перша книга, яка відновила права високого стилю в нашій літературі й назавжди, будемо сподіватись, пов'язала із сучасним славне минуле, яке, на жаль, славним було далеко не завжди. Але яким би воно не було, актуальність Шевченкової поезії з 1840 року (час виходу першого «Кобзаря») не зникала, особливо посилюючись у періоди випробувань.

Так, це була романтична стихія, за допомогою якої геній Шевченка підняв народно-пісенну творчість до рівня професійної літератури. І хоча Шевченко-поет пішов далі — не дарма про нього пишуть як про поета-новатора, поета, який своїми творами зазирнув у майбутнє, — вся його пізніша творчість і нині пов'язана з романтичним образом «Кобзаря» та романтичною доктриною.

І все ж, як точно висловився колись французький філософ і художник-авангардист Гі Дебор, *«людина — це час»*. А усвідомлення людиною сутності власної природи тісно пов'язане з розвитком всесвіту.

Такого переосмислення Шевченко-поет і Шевченко-мислитель, на жаль, не мав. Не в останню чергу тому, що аж до 1991 року Україна не мала власної державності, а тому визвольні змагання і функція «хранителя» національного духу не повинна була розвиватися більш витонченими духовними практиками та мистецькими доктринами.

Утім, Шевченко-поет пішов далі.

Після розгрому Кирило-Мефодіївського товариства, арештів братчиків та заборони друкованого українського слова розвиток української літератури наприкінці 1840-х рр. майже призупинився. І причина

була не стільки в цензурно-поліційних переслідуваннях, скільки в тому, що письменники попередньої генерації відійшли у небуття або творчо себе вичерпали, а молоде покоління з'явилося дещо пізніше. Саме тому «невільницька» муза Тараса Шевченка стала рушієм українського літературного процесу в той історичний період. І саме в творах Тараса Шевченка зароджувалися традиції реалістично-психологічної та інтелектуально-філософської лірики, що розвинулись у творчості поетів ХХ століття. Сталося це далеко від України, в казахських неозорих степах, незважаючи на царську заборону Шевченкові писати й малювати.

Попри значну кількість написаного (лише в захлаявну книжку ввійшло більше 120-ти поезій!), лірика Шевченка періоду заслання та останніх років життя не отри-

мала належної уваги від читачів, видавців, критиків і навіть ідейних однодумців поета, якщо порівнювати з віршами, написаними до арешту. Нерозуміння глибини, естетики, поетичної інтонації, художнього новаторства призвело до певного розчарування в його віршах періоду заслання колишніми шанувальниками, що де-факто применшило вплив написаного ним на засланні на українську літературу. Поверхове прочитання та упередженість до цих творів мали місце в літературній критиці ще довго й по Тарасовій смерті, зрештою, поступово відсунувши їх на задній план як щось другорядне.

Та шлях Шевченка-поета цього періоду був великим і складним у своєму розвитку. Він і далі спирається на свої ідейні та творчі принципи, але його «карти-

на світу» змінюється відповідно до нових життєвих обставин: збагачується, поглиблюється, конкретизується. В його поезії збільшується частина соціально-побутової, національно-історичної, релігійної тематики, глибшою стає філософська та особистісна лірика. Антикріпосницька тема набуває гостро-викривального, адекватного тогочасній миколаївській дійсності образу. Ностальгія і туга за рідним краєм сприяє використанню фольклорних мотивів у творчості, а автобіографічна лірика стає поезією спогадів та осмислення.

Творчість зрілого Шевченка стає багатшою жанрово й тематично. Значно збагачується фоніка, удосконалюється оригінальність тропів, насичується емоційна багатогранність поезій. І жодної статички, однозначності, спрощеності. Все — шлях

пошуку, експериментів, суперечностей, невтомних рефлексій, шлях самозаглиблення, самоспоглядання, філософування...

«Бо не пише як Бог, хто не терпів, як пес!» — мабуть, ці слова Ю. Винничука з дитячої повісті якнайкраще ілюструють життєву ситуацію, в яку потрапив поет після арешту 1847 року. Після оголошення конфірмації, його, як небезпечного політичного злочинця терміново відправляють за кілька тисяч кілометрів від рідної землі, до Оренбурга та Орська. Хто бачив тоді Тараса, дивувались його зовнішній врівноваженості та спокою. І лише пізніше у листі до М. Лазаревського Шевченко щиро зізнається: *«...спершу я сміливо заглянув лихові в очі. І думав, що то була сила волі над собою, аж ні, то була гордість сліпая. Я не розгледів дна тії бездни, в котру впав. А тепер, як роз-*